

Rámcové vzdělávací programy a Školní vzdělávací programy: Co na to učitelé?

Petr Vencelides

Tereza Lerchová

Školní pedagogika, podzimní semestr 2014

Proč s sebou kurikulární reforma přináší nutnost změny chápání učitelské profese?

Co je to rezistence, proč vzniká a jaké jsou její projevy?

Proč se učitelé nechtějí měnit?

Jak vidí současnou reformu učitelé?

Kurikulární reforma

Zavádění dvojúrovňového systému kurikulárních dokumentů:

- 1. Státní úroveň** představují *Národní program vzdělávání (NPV)* a *Rámcové vzdělávací programy (RVP)*
- 2. Školní úroveň** představují *Školní vzdělávací programy (ŠVP)*, podle nichž každá škola samostatně uskutečňuje vzdělávání

Proč s sebou reforma přináší nutnost změny chápání učitelské profese?

K proměnám učitelské profese vlivem reformy patří:

- posun v chápání **podstaty učitelské profese**, a to od poslání k odbornosti
- zvýšení profesní autonomie a zároveň míry zodpovědnosti učitele za vzdělávací procesy a výsledky učení žáků
- **rozdílnění profesních činností** a pedagogických rolí učitele
- stoupající náročnost profesního výkonu a **vysoké pracovní nasazení**

Postoj učitelů k novému konceptu výuky

- reflexe a **změna v uvažování učitelů o vlastní profesi**
- změny jsou podmíněny přípravným a **dalším vzdělávání učitelů** a řízením změn na úrovni školy
- vysokoškolské studium, praxe a profesní vývoj ovlivňují koncept výuky
- **konfrontace** nových požadavků s **vlastními zkušenostmi** a stylem výuky

→ **REZISTENCE VŮČI ZMĚNÁM**

Co je to rezistence, proč vzniká a jaké jsou její projevy?

- učitelství je profese, která předpokládá a přímo **vyžaduje odhodlání a oddanost** k celoživotnímu učení
- učitelé si tento základ profese **dobře uvědomují**, snaží se dále vzdělávat, aplikovat nové poznatky v praxi a inovovat svoji práci
- existuje část učitelů, kteří se brání osobnímu a profesnímu rozvoji a změnám ve vykonávání profese. V takovém případě hovoříme o tzv. **rezistenci vůči změně**

Nemusí jít nutně o špatného učitele - na vině jsou často:

- osobnostní charakteristiky
- špatná zkušenost učitele
- nedostatek podpory ze strany pracovního prostředí (vedení školy svým chováním často k rezistenci vybízí)
- podléhání zátěži a frustracím, syndrom vyhoření
- nedostatky v plánování a realizaci změny
- Nejčastěji **pracovní vytížení a finanční náročnost vzdělávacích akcí**

Proč se učitelé nechtějí měnit?

Tři úrovně rezistence podle Richardsona:

- 1. úroveň** – Jde o odpor ke změně samé nebo neporozumění věci. Nejčastější důvody rezistence:
 - Nerozumějí, čeho chce organizace dosáhnout.
 - Nevědí, proč je změna důležitá.
 - Mají rádi stávající status.
 - Nevědí, jaký dopad na ně změna bude mít.
 - Líbí se jim myšlenka, ale myslí si, že je špatně načasovaná.
- obvykle charakterizována slovy „nevím... nemám informace... nedokážu si představit.“
- Ke zvládnutí rezistence je potřeba vyjasnit okolnosti změny a snažit se o dosažení dohody

2. úroveň – Nejde o odpor ke změně samotné, ale spíš o její dopad na lidi. Nejčastější důvody:

- Změny narušují jemnou rovnováhu byrokratické kultury
 - Lidé se bojí, že ztratí respekt, postavení, moc nebo kontrolu.
 - Lidé se bojí, že se s nimi nepočítá, obávají se, že zůstanou vně změn.
 - Lidé jsou uštváni rychlým tempem změn.
-
- Typicky je charakterizována slovy „obava...strach...nejistota“
 - Zvládání takových rezistencí vyžaduje zejména empatii, delší diskuze

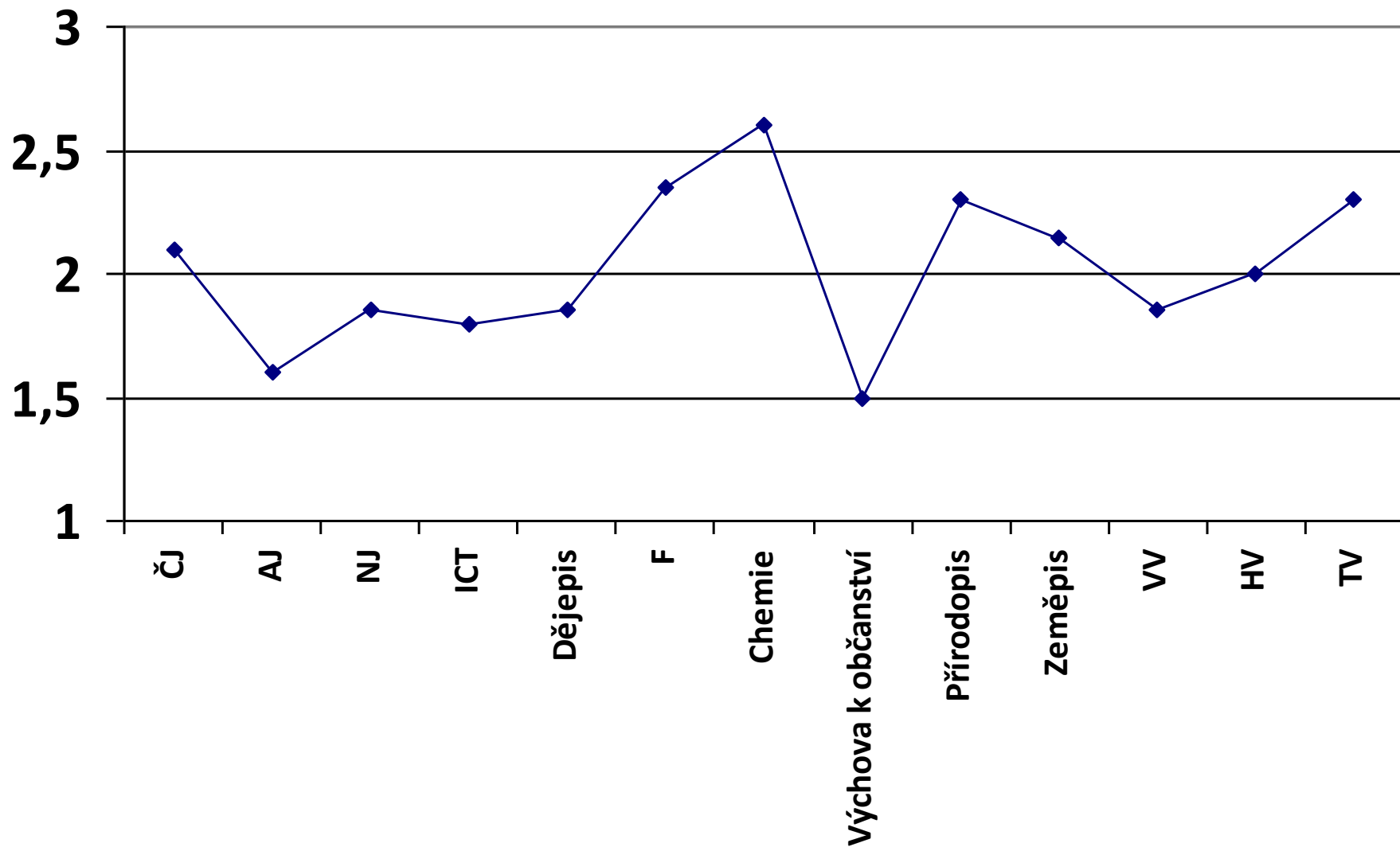
3. úroveň – Jde o rezistenci, která je nejhlubší. Důvody:

- Nedůvěra je hluboko zakopána a může procházet mnohými generacemi v organizaci.
 - Existuje konflikt mezi hodnotami, vizemi a potřebami (měl bych-chci-musím).
 - Existuje rozdíl mezi tím, co chce/potřebuje management a co lidé, kteří mají ve změněné situaci žít.
-
- rezistence obtížně odhalitelná
 - předpokládá dlouhodobou práci, vyžaduje práci s celým systémem
 - je charakterizována slovy „hodnota...smysl...potřeba...bytí“

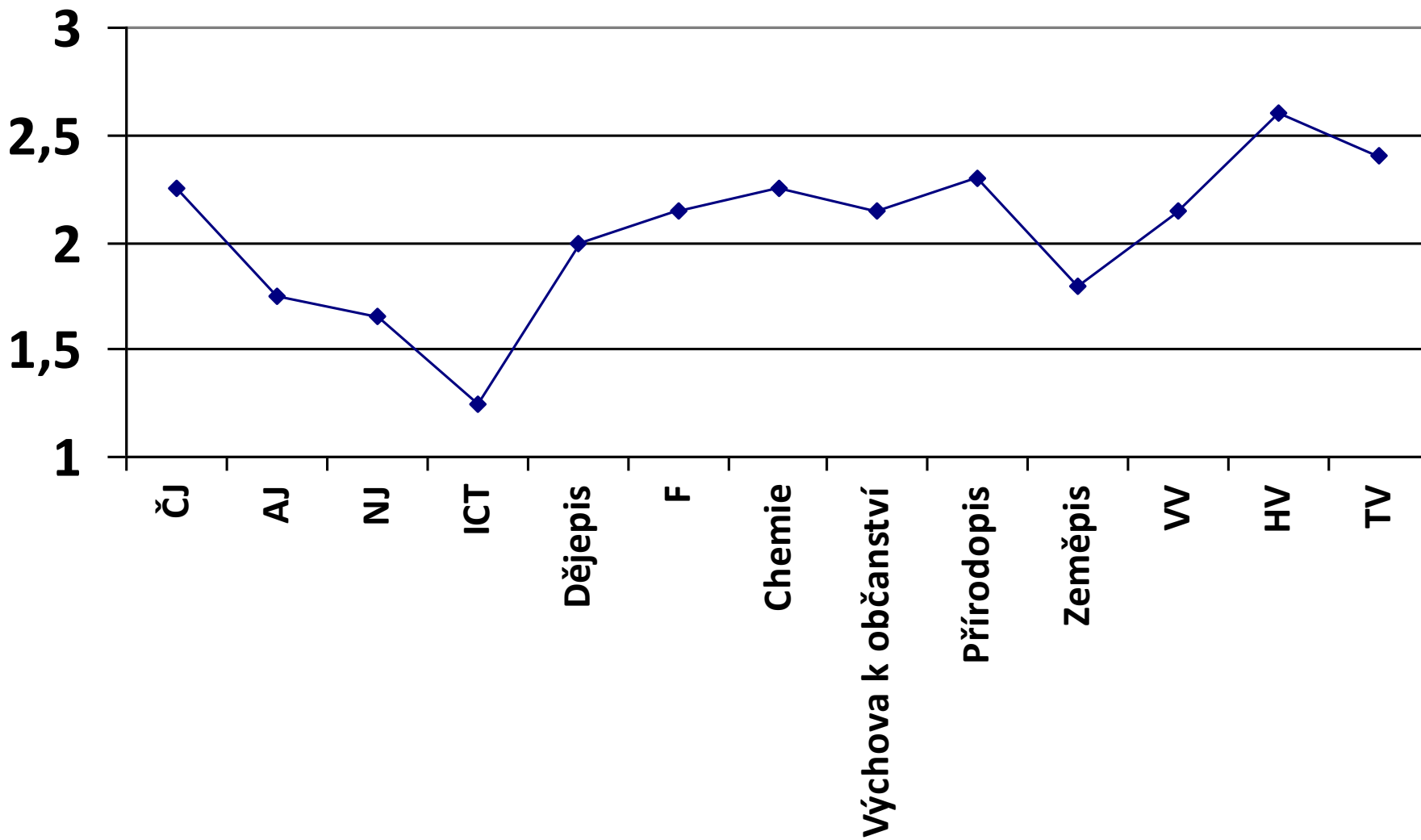
Jak vidí současnou reformu učitelé?

- velké obavy učitelů v souvislosti se ŠVP
- postoj k ŠVP jako problému nesouvisí s délkou praxe učitelů ani s délkou praxe na konkrétní škole
- nejméně problematické se ukázaly otázky týkající se vzájemné komunikace, komunikace s rodiči žáků i se žáky samotnými

Obavy učitelů ohledně začlenění projektového vyučování do vlastního předmětu

Obavy učitelů z využití počítače ve výuce podle předmětů

Výsledky výzkumu

- Učitelé nejsou na kurikulární reformu s předstihem připraveni
- Reformy **vyžadují změnu myšlení učitelů**, což není krátkodobý proces
- Myšlení učitelů **je limitováno jejich zkušeností**
- Učitelé neprovádějí reflexi svého pojetí výuky
- Ukazuje se, že **učitelé ani rodiče po žádné zásadní změně nevolají**

Závěr

Překonávání rezistencí je důležitá, komplexní práce a velká výzva pro učitele. Janas (1998) navrhuje **tři základní kroky pro řízení rezistencí:**

- 1, uvědomit si rezistenci
- 2, identifikovat zdroje a typy rezistence
- 3, rozvíjet a využívat proaktivní strategie pro řízení rezistence

Seznam použitých zdrojů:

- BERAN, J., MAREŠ, J., JEŽEK, S. (2007). *Rezervované postoje učitelů k dalšímu vzdělávání jako jeden z rizikových faktorů kurikulární reformy*. Orbis scholae, 2007.
- JANÍK, T. aj. *Kurikulární reforma na gymnáziích v rozhovorech s koordinátory pilotních a partnerských škol*. Praha: VÚP, 2010. (on-line)
- LAZAROVÁ, B. *Psychologické aspekty profesionálního rozvoje učitelů: Rezistence vůči změně*. Pedagogika, 2005.
- VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Cíle kurikulární reformy a podmínky jejich dosažení*. Studijní materiály k projektu Podíl učitele matematiky ZŠ na tvorbě ŠVP. JČMF, 2006.
- Autorský kolektiv. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia*. Praha: VÚP, 2007. ISBN 978-80-87000-11-3.